

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1205636/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים
לפני כבוד הדיינים:

הרב מיכאל עמוס, הרב שלמה שפירא, הרב אברהם שינדלר

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יוסי הרשקוביץ, טו"ר משה ליבוביץ וטו"ר יעקב קלמן)
נגד
המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עדו דיבון)

הנדון: כנות תביעת שלום בית למרות תביעה חליפית לגירושין;
הסמכות בכריכה לתביעת 'שלום בית ולחילופין גירושין' ואובדנה משנפסק שלום בית

פסק דין

פסק דינו והחלטתו של בית דין קמא והערעורים עליהם
הוגשו לפנינו שני ערעורים על פסק דין ועל החלטת בית הדין האזורי ברחובות שבהם נכתב
כדלהלן:
בפסק הדין:

[...] בית הדין הקדיש כמה דיונים ארוכים לחקירת הצדדים. הם נחקרו
ארוכות בפני בית הדין, ובית הדין לא מצא דופי בטענות האישה.
לאור האמור לעיל והואיל וכל אישה זכאית לתבוע שלום בית, וזכותה שלא
יחייבו אותה להתגרש, בית הדין דוחה את תביעת הבעל לחייב את אשתו
להתגרש.

ניתן ביום ט' בטבת התשע"ט (17.12.2018).

ובהחלטה:

לאחר העיון בבקשה ובנימוקה בית הדין מבהיר כדלהלן:

א. בית הדין נענה לבקשת בא כוח האישה ועיין מחדש בבקשה מיום ד'
בשבט התשע"ט (10.1.2019) וכן בהחלטתו מיום ז' בשבט התשע"ט
(13.1.2019) ומצא כי טענות האישה צודקות וכי ההחלטה מיום ט' בטבת
התשע"ט (17.12.2018) הייתה לסגור את התיק לתביעת הגירושין של האישה
ועקב טעות של המזכירות נסגרו גם התיקים של האישה.

ב. בהתאם לכך בית הדין מורה למזכירות לפתוח מחדש את כל תיקי
האישה.

ג. לאור הנ"ל בית הדין מבהיר כי הסמכות לדון בתיקי הרכוש ובשאר
התיקים של הצדדים נתונה לבית הדין ברחובות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. למען הסר ספק בית הדין מבהיר כי ההחלטה מיום ז' בשבט התשע"ט (13.1.2019) התייחסה לתיקי תביעה שהגיש הבעל ולא לתביעת האישה לשלום בית ולחילופין גירושין.

ה. על הצדדים להופיע לדיון שנקבע לצדדים לתאריך ט"ו באדר א' תשע"ט (20.2.2019).

ניתן ביום י"ז בשבט התשע"ט (23.1.2019).

הערעור הראשון עוסק בפסק הדין של בית הדין האזורי בהרכבו הקודם שבו קיבל בית הדין את תביעת האישה לשלום בית ודחה את תביעת הגירושין שהגיש הבעל.

הערעור על דחיית תביעת גירושין

העובדות וטענות הצדדים

הצדדים נישאו בשנת 1995 ולהם שני ילדים בגירים.

טענות המערער כפי שעלו בדיון לפנינו הן:

א. בית הדין לא התייחס לתלונות של האישה במשטרה, ולא נכנס לשאלה אם אלו היו תלונות שווא או לא, התלונות נסגרו, והיה על בית הדין להתייחס לזה, פסק הדין כל כך קצר...

ב. היא החליפה פעמיים את המנעול של הבית, אישה שרוצה שלום בית לא מחליפה מנעולים.

ג. היא אמרה למטפלת הזוגית אורה שטרית שרוצה להתגרש.

ד. כשהגיע האיש לשלום הבית אז מה היה? היה ריב, וחיטוט במסמכים שלו...

ה. תביעת הגירושין של האישה, בכותרת זה נקרא "תביעת גירושין ולחילופין שלום בית", ובפועל כל כולה תביעת גירושין, פירוק שיתוף בפועל, מינוי כונס נכסים....

ו. יש מצווה להתגרש אחרי כל כך הרבה זמן, אם לא חיוב, הרי מדובר למעלה מחמש שנים...

לאור האמור מבקש המערער לקבוע שתביעת שלום הבית אינה כנה ולקבוע לפחות "מצווה לגרש".

טענות המשיבה ובא כוחה:

בעניין החלפת המנעולים:

הייתי חולה, עשרה ימים עם ארבעים מעלות חום, ואחותי באה לטפל בילדים. כש[פלוני] הגיע הביתה הילדים מאוד פחדו, הגיעה משטרה הביתה, הילד נשכב על הרצפה, ואמר לו השוטר שכאשר הוא מגיע "תסתכל בחור של הדלת, ואל תפתח לו את הדלת" [...] ואז הגיע חבר שלו שהוא מנעולן, והוא ראה בעצמו שהמפתח שאצלו ביד עובד.

כלומר למערער היה מפתח.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בפעם השנייה זה היה בתקופה שהוא לא היה בבית, והמנעול פשוט התקלקל, ואם רק הייתי יודעת שהוא יגיע הייתי בשמחה משאירה את הדלת פתוחה שייכנס, והוא בא אלינו הביתה [...]

עוד נאמר בדיון:

המערער: בפעם השנייה שהיא החליפה את המנעול, היא לא רצתה לתת לי את המפתח, ואני הגשתי בקשה לקבל מפתח של הבית [...]

בית הדין: תענה לי, מי החליף?

המערער: אני החלפתי את המנעול.

בעניין התלונות במשטרה:

תלונה אחת הגישה הבת ולא האישה.

התלונה השנייה הייתה עקב כך שהוא הופיע בעבודה שלה ורצה לצלם אותה עם הפלאפון וליצור פרובוקציה. והיא לקחה לו את הפלאפון [...] הוא מודה ומאשר שהוא היה במצב נפשי לא טוב, הוא השתולל. ונכון, אחרי האירוע הזה היא הגישה תלונה במשטרה ואחר כך פנתה למשטרה בבקשה לבטל את התלונה [...]

בעניין המטפלת הזוגית:

היא הופיעה בבית הדין ובית הדין השתכנע ממנה שגרסת האישה נכונה, שהיא אמרה לה שרוצה להתגרש כדי לזעזע אותו.

בעניין תביעת הגירושין שהגישה ובה כרכה פירוק שיתוף וכו' טענה המשיבה שעשתה זאת בעצת עורכי דינה.

לדברי המשיבים הסכסוך בין הצדדים נגרם בעקבות אימו של הבעל שמסכסכת ביניהם.

היא אישה עשירה, יש לה תשע דירות, הבעל מטפל בהן והיא נותנת לו כסף, זה מקור הסכסוך.

בעניין הפירוד הממושך נטען:

הבעל – מתוך חמש שנים – הבעל מאוד חצוי בדבר הזה, הוא חושש מאימא שלו, הוא תלוי מאוד באימא שלו, הוא עורך דין, הוא מנהל לה את הדירות, והוא חושש מאימא שלו.

היא מנהלת את הכול, ואני אוכיח זאת [...] בשלבים מסוימים שהאימא נרגעה [...] הם היו נפגשים והם אף היו מקיימים יחסים, והוא הודה בזה, ופעם אחרת לפני שנה לקראת חנוכה הוא אמר "אני חוזר הביתה", שיגיד עכשיו שזה לא נכון [...]

יש תכתובת והודעות 'וואטסאפ' בין בני הזוג המוכיחות על הקרבה והחבה הרבה ששררה ביניהם. זה ממרץ 2019.

לאור כל האמור. מבוקש לדחות את הערעור, ולשלוח את הצדדים לשלום בית.

דיון והכרעה

עתה ניגש להכרעה.

השאלות הניצבות בפנינו הן שתיים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם ישנם עילות של ממש לחייב את האישה בקבלת גט בניגוד לרצונה.

אם תביעתה לשלום בית ולחילופין גירושין היא תביעה כנה.

למעשה, בית הדין האזורי שמע את הצדדים באריכות רבה מאוד במשך שמונה דיונים. בית הדין חקר את הצדדים, התרשם ממה ששמע וממה שראה וכמו כן שמע עדים ופסק מה שפסק, שילכו הצדדים לשלום בית.

כידוע, בעניינים שבבדיקת העובדות ובהתרשמות מחקירות הצדדים ומהעדים שהופיעו בבית הדין אין בית הדין הגדול יכול להוות תחליף לבית הדין האזורי. בית הדין האזורי כתב את מה שכתב כאמור לאחר דיונים רבים ובדיקה יסודית ומעמיקה של הטענות והראיות.

גם העילות שהוזכרו לחייב את האישה בקבלת גט, כפי שהוצגו לפנינו, אין בהן ממש:

בעניין התלונות במשטרה התברר שמדובר בתלונה אחת בלבד שהגישה האישה ולכאורה בנסיבות המצדיקות זאת (פרובוקציה בעבודה) ושבדיעבד ביקשה האישה למחוק אותה.

בעניין החלפת המנעולים הסבירו המשיבים את הדברים. וכפי שכתבנו לעיל.

בעניין המטפלת הזוגית: בית הדין האזורי לאחר ששמע אותה קבע את התרשמותו שהאישה חפצה באמת ובתמים בשלום בית.

גם אנו התרשמנו שהמערער מעביר מסרים לא ברורים וסותרים לאישה: פעם נשמע מקרב ופעם דורש להתגרש.

היסודות לערעור לפני בית הדין הגדול נקבעו בתקנות הדיון כדלהלן:

קלה. אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן:

(א) טעות בהלכה.

(ב) טעות הנראית לעין בשיקול הדעת או בקביעת העובדות.

(ג) פגם בניהול הדיון באופן המשפיע על תוצאות הדיון.

כאמור בבית הדין האזורי שבו נבדקות העובדות הגיעו למסקנה שהאישה מעוניינת באמת ובתמים בשלום בית ושאינן עילות לחייבה בגט.

לאור האמור, מחמת שהערעור לא עומד בקריטריונים שהובאו לעיל ולא הוצג לפנינו כל פגם בפסק הדין של בית הדין האזורי, בית הדין דוחה ערעור זה.

לפנים משורת הדין לא ניתן צו להוצאות.

סמכות בית הדין בנוגע לתביעות הכרוכות

טענות הצדדים

כאמור הוגש לפנינו ערעור נוסף הנוגע לסמכות בית הדין להמשיך לדון בתביעה הכרוכה שהגישה האישה – תביעת שלום בית ולחילופין גירושין ובכרוך לה ענייני הרכוש, שהרי אם נפסק לקבל את תביעת שלום הבית שהגישה האישה ולדחות את תביעת הגירושין שהגיש הבעל, והאישה עומדת על תביעת שלום הבית שהגישה, לכאורה אין סמכות לדון עוד בכריכה הרכושית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר: מתברר למפרע שהכריכה לא הייתה כנה. לחילופין הכריכה הייתה בזמנו כנה ואולם כיום האישה חזרה בה ומבקשת שלום בית ובית הדין האזורי קיבל את תביעתה. לאחר שבית הדין פסק שלום בית הרי שהכריכה נפלה.

בית הדין האזורי בהחלטתו נשואת הערעור הבדיל בין תביעת הגירושין שהגיש המערער, ושאותה הוא דחה, לבין התביעה לגירושין ולחילופין שלום בית שהגיש האישה, שלדבריו עדיין שרירה וקיימת, ובכרוך לה כל ענייני הרכוש.

טען בא כוח המערער לפנינו:

ההלכה היא שברגע שנדחת תביעת הגירושין הכריכה נופלת ואין סמכות לבית הדין לדון כי התיק נסגר. בא חברי עו"ד דיבון ואמר: הגשתי לפני חמש שנים תביעת לגירושין ולחילופין שלום בית, ולכן הכריכה שלי לכאורה עומדת. ואז בא בית הדין ואמר: הוא צודק. ולמה? כיוון שיש תביעת גירושין, ואולי יום אחד תתרחש האישה ותתגרש.

בית הדין הנכבד נתן כמה פסקי דין, ואף ציטטנו מהם, שכריכה בתביעה לגירושין צריכה להיות דבר ראשון עם רצון לגירושין.

זאת אומרת שאין שום היתכנות שאישה תחזיק חמש שנים תביעה לגירושין, והאישה מתנגדת לזה [...]

ברגע שנוצר מצב חדש, המצב המשפטי החדש אומר כרגע שאין תביעת גירושין שהרי תביעת שלום בית שלה התקבלה, אז אין בפני בית הדין תביעת גירושין, אז ממילא במצב הזה [...] הכריכה נפלה.

עוד הוסיף שבא כוח המשיבה מטעה את בית הדין כשהוא אומר שהוא הסכים בעבר ליתן סמכות לבית הדין ובכך ויתר על טענת הסמכות. לדבריו: א. בעבר הייתה תביעת גירושין פתוחה של המערער; ב. גם אם ירצה – אין אפשרות על פי סעיף 9 להקנות סמכות בעניינים שאינם בתחום המעמד האישי.

עוד הוסיף:

[...] פנה הבעל לבית המשפט לפירוק שיתוף מכיוון שבית המשפט לענייני משפחה היא ערכאה יחידה שמוסמכת לדון ובא חברי עו"ד דיבון וביקש צו למדור ספציפי [...] מדור ספציפי מעולם לא מבקשים מבית הדין הרבני כשבית הדין דן ברכוש כל הסעד של המדור ספציפי הוא סעד הגנתי מבית המשפט.

כלומר: זו הוכחה נוספת שאין הוא מבקש באמת ובתמים לפרק שיתוף ולדון ברכוש, אלא כל כוונתו לתפוס סמכות בבית הדין הרבני.

בא כוח המשיבה השיב לפנינו לטענות:

אנו מבקשים לחייב אותו לחזור לשלום בית, היה והוא יסרב לשלום בית, אזי יתבקש לקבוע שהוא מורד, ולחייבו בגירושין, בית הדין קמא החליט לדחות את התביעה שלו לגירושין, והרי התביעה הראשונית של האישה היא לשלום בית והכריכה היא רק לגירושין.

בית הדין: איך אתה רוצה שבית הדין ידון בחלוקת רכוש אם אתה עומד על המדור ספציפי?

ב"כ המשיבה: זה היה טעות המדור ספציפי, אני כבר מודיע, לא צריך את המדור ספציפי [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אני מודיע לבית הדין, והאישה גם הסכימה, שבמידה והערעור יידחה ואחר כך זמן סביר הבעל לא יחזור, בטח שאני ייגש לבית הדין שידון בנושא הרכוש, למה שבית הדין יאבד את הסמכות?!

בית הדין: ולפי שיטתך, כמה זמן צריך לחכות? שנה שנתיים או אולי עשרים שנה?

ב"כ המשיבה: כמה שבית הדין יקבע, אם אחרי שיינתן פסק דין בערעור, אם הערעור יידחה חצי שנה, האישה תעשה מאמצים גדולים.

והרי ברור שצריך לדון בגירושין, כל השאלה היא, למה שאני יקבע שלבית הדין אין סמכות, למה שבית המשפט ידון בזה? הרי זה נכרך לפי סעיף 1 לחוק שיפוט בתי הדין הרבניים [...]

דיון והכרעה

עתה ניגש להכרעה.

שתי שאלות ניצבות לפנינו:

א. לעניין הכריכה הראשונית של הרכוש בתביעת שלום בית ולחילופין גירושין שהגישה האישה ושנעשתה לפני כחמש שנים בבית הדין הרבני: אם במשך השנים דנים באפשרות שלום בית, האם עדיין התביעה הכרוכה יכולה להיחשב כריכה כנה וכרוכה כדין?

ב. בנוסף, בית הדין האזורי בפסק דינו קיבל את תביעת שלום הבית של האישה, דחה את תביעת הגירושין של הבעל. אין כיום באופק כל רצון או הסכמה של האישה להתגרש, אלא כל רצונה בכל מאודה – שלום בית.

האם אין בפסק הדין הסופי לשלום בית משום נפילת כל התביעות הכרוכות?

פסק דין נרחב ומסכם בנוגע לתביעות מסוג שלום בית ולחילופין גירושין כתב בית הדין הרבני האזורי ברחובות בהרכב הדיינים גורטלר, שמן ואשכנזי ביום כ"ח במרחשוון תשס"ד (23.11.2003) (תיק 8240/ס"ג, פורסם בבנו). פסק דין זה אף צוטט בכמה פסקי דין שניתנו במהלך השנים בבתי הדין הרבניים, ולהלן נעתיק חלקים ממנו:

הלכה היא שטרם יציאה למלחמה על עיר יש לקרוא אליה לשלום: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" (דברים כ, י). יפים לעניין זה דברים שכתב בית הדין הגדול בתיק ערעור לה/218 (פד"ר י 310, 313; בהרכב הדיינים: הרבנים אליעזר גולדשמידט, יוסף קאפח, מרדכי אליהו):

בין הצדדים תלויה ועומדת תביעת הגירושין של המשיב. ואף על פי שהתביעה לגירושין כאילו חילופית היא לתביעה לשלום בית, הרי גלוי וידוע הוא כי דרכה של תביעת גירושין לעולם כך היא, שטרם היציאה למערכות המלחמה לגירושין מקדימים בפתיחה לשלום. ואין ב"לחילופין" לגרוע ולפגום בכוחה של תביעת הגירושין.

ואם לא כן, אלא שתביעת גירושין אינה ראויה לתואר זה אלא רק כאשר היא מוחלטת, בלי פתיחה לשלום, הרי יגיע הדבר לידי כך שכאשר בעל או אשה יתבע גט ויבקש שכל עניני תביעה זו יתבררו במקום אחד, כפי שהוא זכאי לכך, למען לא יוכרח לכתת רגליו מבית הדין לבית המשפט ומבית המשפט לבית הדין וחוזר חלילה עם כל ההרפתקאות הכרוכות לגלגולים אלו – לא תהיה לו לתובע זה כל ברירה אלא להיות לא כנה בתביעתו, להטמין בחובו את ההרהורים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשלום ולדרוש, בניגוד לרצונו, אך ורק גירושין, ללא פתח לשלום ולו גם כחודו של מחט.

וחוששני גם למקרה שתביעה לגירושין כגון זו, ללא דברי שלום ואמת "שלא לשמה" תביא לידי זה שיקויים בו בתובע הזה ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה": לגירושין במוחלט ללא מוצא לשלום".

גישתו של בית הדין הגדול אושרה בע"א 866/75 שביט נ' שביט (לא פורסם בפ"ד, מובא בא' שינבוים וב' דון-יחיא דיני מזונות (כרך ב, תשמ"ה) 689, 690):

אפילו אניח שבעת הגשת תביעתו לבית הדין הרבני היתה כוונת המשיב קודם כל לשלום בית, אין כל סימנים לכך שתביעתו החילונית לגירושין לא היתה כנה ולא באה לשמה ולשם גירושין.

על הלכה זו חזר בית המשפט העליון כמה וכמה פעמים. ראו למשל בג"ץ 6334/96 לאה אליהו נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב (פ"ד נג (2) 153, 163):

אכן, כנותה של תביעת גירושין אינה נשללת בשל כך שהתובע מוכן לשקול אפשרויות אחרות מלבד גירושין, ובכלל זה שלום בית. ראו ע"א 120/62 מאירוביץ נ' מאירוביץ, פ"ד טז 2514, 2517–2518; ע"א 328/67 שרפסקי נ' שרפסקי, פ"ד כב (1) 277; ע"א 866/75 שביט נ' שביט (לא פורסם).

וראו עוד: ע"א 3868/95 ונדה ורבר נ' מנחם ורבר פ"ד נב (5) 817, 841; ע"א 666/70 שלום נ' שלום, פ"ד כה (2) 701, 707 מול ד'; ע"א 863/80 ברורמן נ' ברורמן, פ"ד לה (3) 729, 731 מול ז; ע"א 246/81 גוטהלף נ' גוטהלף פ"ד לו (4) 673, 677 מול ו'.

עם כל זאת, בנסיבות עניין זה קשה מאוד להסיק לעת עתה כי התובע היה כן בתביעת הגירושין שלו בעת הגשתה.

אכן אילו הייתה בפנינו התביעה המקורית בלבד, בה תבע רק גירושין, היה מקום לומר כי תביעת הגירושין היא כנה. כך גם, כפי שאמרנו, לא הייתה לנו סיבה להסיק אחרת, אילו הייתה בפנינו רק התביעה המתקנת, שם התבקשו לפסוק "גירושין או שלום בית".

גם בדיון בפנינו נראה היה שהתובע עומד על תביעתו כפי שנוסחה.

אך מה נעשה ובתגובת המשיב שהוגשה בשמו ביום 23.10.03, נאמר "המשיב מבקש היום שלום בית לטובת הצדדים וילדיהם", וגירושין – מאן דכר שמיה? בהמשך התגובה, בהתייחס לדברי בית הדין במהלך הדיון, נאמר "המשיב השיב שכל רצונו הוא שלום בית, שכן אוהב את אשתו". כך גם בסיומה של התגובה עותר הוא "בית הדין הנכבד מתבקש להורות על מתן סעד של שלום בית".

השאלות העומדות בפנינו מורכבות הן:

האם נסיק מדברי הבעל עתה כי תביעתו האמתית היא לשלום בית, ותביעתו המקורית לסעד של גירושין, לא הייתה כנה? או שמא נאמר כי יש לבחון את כנות הבעל בעת הגשת התביעה, ואין די בדברים הנ"ל כדי להסיק כי בעת הגשת התביעה לגירושין, לא הייתה זו כנה?

מצד שני, גם אם נאמר כי בעת הגשת התביעה הייתה זו כנה, האם אין בעמדה שהוצגה בתגובת המשיב, משום זניחת תביעת הגירושין?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במסקנת פסק הדין בסעיף ג' סיכמו וכתבו:

בנסיבות העניין המיוחד [...] אם בית הדין יפסוק שמצווה עליו לתת גט לאשתו או שבית הדין יפסוק שהוא חייב לתת גט לאשתו ייתן גט לחומרא במועד הראשון שייקבע על ידי בית הדין לצורך כך, ויסכים לקיים את הדין על הרכוש לאחר סידור הגט – נוכל עדיין להשתכנע כי תביעתו לגירושין הינה כנה. אם יסרב הבעל, לא נוכל לקבוע כי תביעתו לגירושין כנה.

עד כאן מתוך פסק דין הנ"ל.

העולה מפסק הדין הנ"ל שאין בהגשת תביעת גירושין ולחילופין שלום בית כשלעצמה משום תביעה שאינה כנה. קביעה זו אושררה כאמור במשך השנים בערכאות שונות. גם אם עולה ממהלך הדיונים ומהחומר שבתיק שבמשך השנים העדיפה האישה אפשרות שלום בית על גירושין עדיין אין לראות בתביעותיה הכרוכות כתביעות שאינן כנות.

גם פסק דין של בית המשפט לענייני משפחה (תמ"ש 48183-03-10) עסק בסוגיה זו. בפסק הדין, נכתב כדלהלן:

דא עקא, לטענת בא כוח המשיבה תביעת המבקש כפי שהוגשה אינה חוסמת בפני בית משפט זה מלדון בתביעתה מאחר שכריכת נושאי המזונות והרכוש לא נעשו בצורה כנה.

ראשית, טוען בא כוח האישה כי עצם העובדה שהבעל הגיש את תביעתו לבית הדין הרבני תחת הכותרת המשולבת "לגירושין או לחלופין לשלום בית" כבר מחייבת את המסקנה שתביעת הגירושין לא הייתה כנה, מאחר שבכך הצביע הבעל על כוונתו האמתית לשלום בית ולא לגירושין; והעובדה היא כי גם לאחר הגשת התביעה ולמשך זמן רב, עסקו הצדדים יחד עם הדיינים במאמצים לייעוץ, טיפול, ושיקום יחסי הנישואין, ובני הזוג אף ניסו לחזור לחיים משותפים, כך שמעובדות אלו עולה שעיקר מאמציו של המבקש התמקדו בשלום בית ולא באופציה של גירושין.

לשם כך מפנה בא כוח המשיבה לפרוטוקולים של הדיונים בבית הדין הרבני, מהם עולה כי משך זמן רב הופנו הצדדים ליועצי נישואין, כולל הרבנית דיכובסקי והרב פנחסי, וזאת בנוסף למאמצי הדיינים עצמם לגשר על הפער שבין בני הזוג מתוך רצון לשקם את יחסיהם.

המשיב אינו מכחיש את העובדה שהנושא של שלום בית תפס מקום מרכזי בדיונים שבבית הדין הרבני. אלא שלטענתו אין בעובדה זו כדי לפגום בכנותה של תביעתו לגירושין. אין זה יוצא דופן כלל שתוגש תביעה לגירושין, כשהתובע מציין בתביעה עצמה את הסעד של שלום בית כסעד חלופי, ואין בכך כדי לאיין את כנותה של התביעה לגירושין. המשיב מפנה לע"א 120/62 מאירוביץ נ' מאירוביץ, פ"ד טז 2514, שם נקבע כי ניתן לבצע כריכה כנה גם בתביעה חלופית לגירושין:

העובדה כי הגירושין נתבעו על ידי הבעל באורח חילופי, היינו למקרה בו האישה לא תסכים לשלום בית, עדיין אינה שוללת מתביעת הגירושין את ה'כנות' שבה. כך דרכו של עולם, וכך נוהגים בתי הדין הרבניים כמעט בכל מקרה ומקרה: תחילה הם מנסים לגשר בין בעלי הדין, ורק כאשר נוכחים לדעת כי 'גבה טורא' ביניהם, הם פוסקים לגירושין אם בדרך של חיוב ואם בדרך של כפייה.

אמנם קיימת מחלוקת בפסיקה בנושא זה, ובעוד שבפסק דין מאירוביץ הכיר בית המשפט באפשרות של ביצוע כריכה כנה גם בתביעה חלופית לגירושין,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קיימת פסיקה אשר ממנה משתמע כי כריכה בתביעה חלופית איננה כריכה כנה; לעניין זה ראה, בר"ע 120/69 שרגאי נ' שרגאי, פ"ד כג (2) 171. ברם, מהפסיקה המאוחרת עולה כי המחלוקת בין פסקי הדין האלה אינה מחלוקת עקרונית, וכי מעבר למלים הפורמאליות המופיעות בכתב התביעה עצמו תלויה המסקנה בדבר כנות הכריכה בתביעה חלופית בנסיבות הכריכה; ראה, לדוגמא, ע"א 866/75 שביט נ' שביט (לא פורסם) [פורסם בנבו], שם קבע בית המשפט כדלקמן:

השאלה אם התביעה שהוגשה לבית הדין הרבני תביעת גירושין היא, ואם הכריכה בה של ענייני הרכוש נעשתה בכנות ובתום לב, תלויה לא רק ולא דווקא בלשונה כי אם ובעיקר בנסיבות שהוכחו במקרה המיוחד. יש תביעה לשלום בית ולחלופין לגירושין שהוכרה כתביעת גירושין לעניין זה (ע"א 120/62, טז 2514) ויש שלא הוכרה (בר"ע 120/69, כג (2) 180).

רק אם בית המשפט או בית הדין מגיע על פי הנסיבות שהוכחו בפניו לירי מסקנה שהתביעה החלופית לגירושין לא הוספה לתביעת שלום הבית מפני שהתובע רוצה בגירושין ולו לחלופין בלבד, אלא רק במטרה אחת ויחידה, והיא להקנות לבית הדין הרבני את סמכות השיפוטית הייחודית אשר תמנע בעד בית המשפט המחוזי להיזקק לתביעה פלונית של האישה – רק אז יראה את התביעה כתביעת שלום בית ולא כתביעת גירושין (ע"א 279/68, כב (2) 951). לשון אחר: התביעה לא תוכר כתביעת גירושין לעניין זה אם תביעת 'הגירושין' אינה אלא כסות עיניים בלבד והוגשה שלא לשמה כי אם לשם שלילת סמכותו של בית משפט מוסמך [...]

עם זאת, ברי הדבר כי מן הראוי שבית המשפט יקבל את החלטתו בנדון תוך התייחסות למהות של התביעה ולא לפן הפורמאלי בלבד [...]

על כן, שומה על בית המשפט לבדוק בקפדנות את צעדיו של התובע בבית הדין הרבני כדי לבחון את כנות כוונותיו, כדי לקבוע האם הגיש תביעתו אך ורק כדי לחסום בפני האישה את האפשרות של הגשת תביעה לבית המשפט האזרחי, או לחלופין, שהיו לו כוונות כנות לתבוע גירושין כתביעה העומדת בפני עצמה. לעניין זה חשוב לציין כי כנותה של התביעה נבחנת בראש ובראשונה לפי כוונותיו של התובע בעת הגשת תביעת הגירושין, שהוא המועד הקובע העיקרי לעניין כנות התביעה וכנות הכריכה. זאת, על בסיס ההלכה הידועה כי סמכות השיפוט מתגבשת בעת הגשת התביעה (ראה, לדוגמא בג"ץ 159/63, בעמ' 2341; בר"ע 13/66, בעמ' 516; ע"א 184/75 דויטש נ' דויטש [פורסם בנבו]); אם כי כבר נקבע לא אחת כי למרות ההלכה האמורה, ניתן ללמוד על כנות התביעה גם מהתנהגות הצדדים לאחר הגשת התביעה (ראה ע"א 275/87 פלד נ' פלד, פ"ד מא (4) 518).

מסקנת הדברים שיש לבדוק מהפן המהותי אם אכן תביעת הגירושין כנה ואם קיימת אפשרות ממשית לגירושין בבוא היום אם שלום הבית ייכשל.

לאור כל האמור לעיל אין לשלול את כנות תביעת הגירושין. למרות שבית הדין עסק במהלך השנים באפשרות לשלום בית.

בנוסף: בנדון שלפנינו בא כוח המערער הסכים בעבר – קודם שנדחתה תביעת הגירושין – ליתן סמכות לבית הדין לעסוק בתביעות הכרוכות לתביעת הגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על כן על השאלה הראשונה שהצגנו לעיל התשובה היא שאכן קודם לפסיקה הסופית בתיק הצדדים, עדיין הייתה לבית הדין האזורי הסמכות לדון בתביעה הרכוש שנכרכה לתביעת הגירושין.

אולם בנדרון דידן אנו נמצאים כבר בשלב שני שלב בו ניתנה פסיקה סופית של בית הדין האזורי שקבע: "והואיל וכל אישה זכאית לתבוע שלום בית, וזכותה שלא יחייבו אותה להתגרש, בית הדין דוחה את תביעת הבעל לחייב את אשתו להתגרש."

כלומר בית הדין קיבל למעשה את תביעת האישה לשלום בית וקבע שאין מקום לחייבה בגט. כיום האישה ניצבת לפנינו ומבקשת שלום בית.

בית הדין האזורי האמין לגרסתה שנאמרה בפני היועצת הגב' אורה שטרית שכל מה שאמרה שרוצה להתגרש נעשה אך ורק מתוך רצון לזעזע את הבעל. אולם בתוככי ליבה ביקשה גם בעבר וגם היום שלום בית.

נשאלת השאלה אם במצב החדש שנוצר במקרה שכזה עדיין הכריכה הרכושית קיימת, ומבלי להיכנס לשאלה המתבקשת לכאורה: מה הטעם לדון בחלוקת רכוש כאשר הצדדים מופנים לשלום בית, ולשם מה נחוצה סמכות זו?

נעתיק מפסק דין שניתן בבג"ץ 661/77 מנדל הבר, שעסק בהרחבה בסוגיה זו ואף ציטט פסקי דין קודמים שעסקו בסוגיה זו. להלן דעת הרוב:

טענת בא כוח הבעל, עורך דין בן-מנשה, היא שבית הדין הרבני הגדול דחה בפסק דינו הנ"ל את התביעה לגירושין ומכיון שלא נפסק שעל בני הזוג להתגרש, לא היה מוסמך בית הדין הרבני לפסוק בענייני רכוש של בני זוג [...]

טענת הבעל בדבר חוסר סמכות של בית הדין הרבני מתבססת על שני פסקי דין של בית משפט זה, אחד בעניין נאווי, בג"ץ 23/76 [1], והשני בעניין יהלומי, ע"א 359/75 [2]. בפסק הדין בעניין נאווי, [1], נאמרו על ידי הנשיא (אגרנט) הדברים דלהלן לגבי הסמכות של בית הדין הרבני לדון בעניין רכוש בני הזוג כבעניין הכרוך בתביעת הגירושין, לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953 (בע' 516):

מטרת ההוראה הזאת (סעיף 3) היא להסמיך את בית הדין הרבני, מקום שענין כרוך או נכרך בתביעת הגירושין, שהגיש אחד מבני הזוג כלפי השני, לפסוק בו, בעניין זה, וזאת לשם 'חיסול יעיל של יחסי בני הזוג המתגרשים זה מזה [...] נמצא, כי בעניינו, בו כרך הבעל בתביעתו לגירושין גם את תביעתו שבית הדין יפסוק בשאלת הרכוש המשותף, לא היה בית הדין מוסמך לפסוק בשאלה האחרונה, כל עוד לא פסק שהצדדים יתגרשו זה מזה [...]

הנכון הוא שבית הדין הרבני מוסמך לפסוק בשאלת הרכוש רק למקרה שיפסוק גירושין.

כאמור חזר בית משפט זה על אותה הלכה בפסק הדין בעניין יהלומי, [2], שבו נאמר (בע' 28) כאשר "תביעת הגירושין נדחית – כי אז נופלת עם תביעת הגירושין גם כל תביעה שנכרכה בה" [...]

על פסיקה זו נמתחה בקורת בפסק דין של בית הדין הרבני הגדול שניתן מפני כב' הרב א' גולדשמידט (ערעורים לה/218, לו/290, [6]). עם כל הכבוד לנימוקים שהועלו שם נראה לי שניתן להצדיק את ההלכה הנ"ל בכך שעניין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרכוש הוא טפל לתביעת הגירושין, ולפיכך אם נדחתה תביעת הגירושין נפל העיקר ועמו נופל גם הטפל [...]

3. השאלה העומדת לפנינו בעתירה זו היא: מה משמעות פסק דינו של בית הדין הרבני הגדול לגבי תביעת הגירושין, או במילים אחרות: האם ניתן לומר שלפי פסק הדין הרבני הגדול לא נפסקו גירושין ותביעת הגירושין נדחתה [...]

כאשר מוגשת תביעה לבית הדין בעניין גירושין, הרי לפניו למעשה ארבע אפשרויות: אפשרות אחת – לדחות את התביעה; אפשרות שניה – לא לחייב את בני הזוג או אחד מהם בגירושין אלא לקבוע שהצדדים צריכים להתגרש או שמצווה עליהם להתגרש; אפשרות שלישית – לפסוק שהבעל או האשה מחוייבים ליתן או לקבל את הגט ואפשרות אחרונה – לכפות גט לפי סעיף 6 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953.

אין כל מקום לספק שכאשר פוסק בית הדין הרבני לפי האפשרות השלישית או הרביעית, הרי הוא מוסמך לדון בענייני רכוש של בני הזוג בתור עניין הכרוך בעניין גירושין, ואילו לפי הלכת נאווי, [1], הנ"ל כאשר בית הדין הרבני דוחה את תביעת הגירושין, אין הוא מוסמך לפסוק בעניין הרכוש של בני הזוג.

הבעיה היא: מה הדין כאשר בית הדין הרבני פוסק שבני הזוג צריכים להתגרש או שמצווה שיתגרשו.

דעתי היא שגם במקרה כזה מוסמך בית הדין לפסוק בענייני הרכוש של בני הזוג. בדרך כלל פוסק בית הדין שהצדדים צריכים להתגרש, כאשר הוא הגיע לכלל מסקנה, כמו במקרה שלפנינו, שאין כל סיכוי לשלום בית ואין כל תקווה לאחות את הקרע בין בני הזוג. מבחינת התוצאה המעשית, הרי גם במקרה שבית הדין פוסק שבני הזוג חייבים להתגרש [...] אין הבדל מהותי לעניין קיום קשר הנישואין בין פסק דין על פי האפשרות השלישית והרביעית הנ"ל מצד אחד, ובין פסק דין לפי האפשרות השניה הנ"ל, אלא בכל אחד משלושת המקרים פסק הדין של בית הדין הרבני הוא רק שלב מסוים לקראת גט, שאולי יהיה ואולי לא יהיה. כשם שפסק דין לחיוב בגירושין הוא שלב מוקדם, אשר יכול אך אינו חייב להביא בשלב יותר מאוחר לפסק דין על כפיית גט, כך גם פסק דין שלפיו הצדדים צריכים להתגרש יכול להביא בשלבי דיון נוספים לחיוב בגירושין או לכפיית גירושין. אין על כן להשוות מבחינת הסמכות לפסוק בענייני הרכוש פסק דין שלפיו הצדדים צריכים להתגרש לפסק דין הדוחה את התביעה לגירושין.

יש לזכור שכאשר בית הדין הרבני דן בענייני הרכוש של בני הזוג כבדבר הכרוך בעניין גירושין, הרי הוא דן בעניין שהוא מוסמך לדון בו, אם כי יתכן שבסופו של דבר לא יהיה מוסמך לפסוק בו. במצב כזה לא מן הראוי שאנו נפרש על דרך הצמצום את הוראת החוק בעניין סמכותו של בית הדין הרבני לפסוק בדבר [...]

דעתי על כן היא שמאחר ובית הדין הרבני הגדול קבע שבני הזוג צריכים להתגרש, הוא לא חרג מסמכותו כשפסק בענייני הרכוש.

עד כאן ציטוט מדעת הרוב בפסק דין.

לדעת המיעוט פסיקת בית דין שהצדדים צריכים להתגרש או שמצווה להתגרש אין בה משום הקנאת סמכות לבית הדין לדון בכריכת הרכוש. עולה מן הנ"ל שכל זמן שמסקנת פסק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין של בית הדין מקבלת בנוסח כלשהו את תביעת הגירושין, הרי שיש סמכות לבית הדין לדון גם בתביעות הכרוכות.

אולם לכל הדעות, אם בית הדין פוסק שמקבל את תביעת שלום הבית שהגיש צד מן הצדדים ודוחה את תביעת הגירושין שהגיש הצד שכנגד, הרי שהכריכה נפלה.

פסק דין ומתן הוראות

לאור כל האמור לעיל בית הדין פוסק:

א. בית הדין האזורי הגיע למסקנה שהאישה מעוניינת באמת ובתמים בשלום בית, ושאינ עילות לחייבה בגט. מאחר שלא הוצג לפנינו כל פגם ממשי במסקנת פסק הדין של בית הדין האזורי, בית הדין דוחה ערעור זה.

ב. בית הדין האזורי פסק שמקבל את תביעת שלום הבית של האישה ודחה את תביעת הגירושין שהגיש הבעל. לאור הפסיקה המקובלת בנושא זה, הכריכה הרכושית לתביעת הגירושין ולחילופין שלום בית שהגיש האישה, גם כן נפלה.

ג. לפני משורת הדין, ניתן ללא צו להוצאות [בגין הערעור הראשון]. על המזכירות להשיב את דמי הערבות שהופקדו על פי הנוהל המקובל.

ד. ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים לפי הנהלים המקובלים.

ניתן ביום י"ב באב התש"ף (2.8.2020).

הרב אברהם שינדלר

הרב שלמה שפירא

הרב מיכאל עמוס

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה